

Politički sistem Irana i prava čovjeka

MIROLJUB JEVTIĆ

Fakultet političkih nauka u Beogradu

Sažetak

Politički sistem Irana nakon tzv. islamske revolucije određen je ustavom iz 1980. godine. Ustav ljudska prava izvodi isključivo iz propisa koji se smatraju božjima. Temeljni izvor svakog zakonodavstva jest Jedini Bog. Mnoga prava čovjeka u Iranu nisu garantovana, a velik broj njih su i izričito zabranjena, posebno ona koja se odnose na prava veroispovesti, religija, prava žena itd. Krivični zakonik Irana najbolja je ilustracija kršenja i nepoštivanja univerzalno usvojenih i međunarodno priznatih ljudskih prava.

Temelji modernog političkog poretka Irana udareni su procesom koji je u svjetskoj političkoj literaturi poznat pod imenom »iranska islamska revolucija«. Mada je taj termin široko prihvaćen kao posledica iranske propagande, valjalo bi istaći da je on neadekvatan, ako se pod pojmom revolucije podrazumeva rušenje nazadnog poretka u ime naprednijeg. Ako međutim pod revolucijom podrazumevamo samo prekid egzistencije jednog socijalno-političkog sistema i njegovu zamenu drugim, koji mu je suprotan, onda i termin revolucija može opstati.

Iranska islamska revolucija je započela transformacijama koje je pokrenulo šijitsko duhovništvo, na čijem je čelu bio ajatolah Ruholah Homeini. U svetu se obično misli da je akciju rušenja šaha i njegovog prozapadnog poretka inspiriralo čitavo sveštenstvo. Ta činjenica nije tačna. Preciznije rečeno, prema istraživanjima veoma kompetentnih iranologa, većina uleme (množina od ar. alim — znalac šerijatskog prava) bila je sasvim inkorporirana u šahov sistem zahvaljujući materijalnim prinadležnostima dobijenim od Reze Pahlavija. Prema istraživanju spomenutih istraživača, veliki broj sveštenstva nije prihvatao Homeinijeve radikalne političke ideje, pa je čak sa olakšanjem primio vest o njegovom proterivanju 1964. godine.¹

Tako su, zahvaljujući šahovom donatorstvu, iranski sveštenici bili jedna od poluga režima. No, od 1977. godine, kada dolazi do promene odnosa vlasti prema finansiranju verskih institucija, u smislu smanjivanja sredstava za te namene,

¹ Houtcade Bernard, »Iran revolution islamique ou tier-mondiste.« u: *Herodot*, br. 36/1985, Pariz.

dolazi do promene stava uleme prma šahu. Ta nesporna odluka je prevela sveštenstvo na stranu Homeinija i odigrala je gotovo presudnu ulogu u izvršenju islamske revolucije.

Nizom akcija građanske neposlušnosti, masovnih protesta i primenom nasilja došlo je do rušenja šaha i povrata Homeinija iz izganstva u Francuskoj te stvaranja Islamske Republike Irana.² Godina 1979. u kojoj je srušen šahov režim, smatra se datumom radanja novoga političkog sistema čija je pojava obogatila političku praksu 20. veka i pružila snažan izazov političkoj nauci. Sada je cilj političke nauke da dá odgovor na pitanje šta je omogućilo radanje novoga poretka i njegova utjecaja izvan granica Irana.

Ideološki izvori koji su omogućili stvaranje islamske republike sadržani su u islamskoj političkoj teoriji³, preciznije u političkoj doktrini šijitizma, koji predstavlja ideološku bazu nove države.⁴ Ajatolah Homeini nije bio veliki teoretičar, već harizmatički vođa. Stoga njegov pisani opus nema mnogo originalnih dela. Radi se jednostavno o tome da je on nastojao da što doslovnije primeni u praksi ideje šijitskih teoretičara.⁵

Sve te ideje su materijalizovane u Ustavu, koji je donesen 1980. godine. Taj osnovni pravno-politički akt te zemlje u sebi sadrži polazne osnove koje određuju položaj čovjeka i građanina. One su, kao i svuda u svetu, razrađene u ostalim zakonima i političkim dokumentima. Već sam čin donošenja Ustava predstavlja korak napred u odnosu na tradicionalnu islamsku teokratiju, jer je prema islamskom učenju sam Kuran izvor prava i zakon pa nikakav ustav nije potreban. Islamska ulema je utvrdila da, osim svete knjige, kao izvori prava mogu poslužiti suna (ar. as-sunna-tradicija vezana za Muhameda) tekstualno uobličena u hadisima (ar. hadit — opisi primernog islamskog ponašanja u određenim situacijama), idžma (ar. igma — konsenzus uleme u nekom pitanju) i kijas (ar. qiyas — analogija).⁶ Kao što se vidi, samim činom donošenja ustava učinjen je korak ka osavremenjivanju političkog sistema, što je u tradicionalnoj teokratiji saudijsko-arabijskog tipa nezamislivo svetogrđe.

Već iz drugog principa Ustava, koji kaže »Islamska Republika je sistem koji počiva na veri u Jedinoga Boga, u njegov isključivi suverenitet, u njegov komandni položaj i na obavezi potčinjavanja njegovom poredku«,⁷ može da se zaključiti kakav je položaj ljudi. Jednostavno rečeno, prema navedenom tekstu Ustava ljudska prava mogu biti izvedena isključivo iz propisa koji se smatraju božjima tj. ne može se vršiti nikakva inovacija onoga što se smatra prenetim od svemogućeg verovesnika Muhamedu.

² O tome videti u Agae S. L. *Rođenje republiki*, Moskva, 1984.

³ Pogledati o tome delo klasičnog islamskog pravnika Mawerdia *Les status gouvernementaux*, Pariz, 1982.

⁴ *La constitution de la république islamique de l'Iran*, 1980.

⁵ Pogledati Ayatollah Khomeyny, *Islamic government*, Rim.

⁶ O islamskom pravu videti Begović Mehmed, *Šerijatsko bračno pravo sa kratkim uvodom u izučavanje šerijatskog prava*, Beograd 1936; Hasan Ahmed, *The early development of islamic jurisprudence*, Islamabad, 1970.

⁷ *La constitution...*isto, str. 12.

Svaka promena propisa koji se smatraju božjima, bila bi ravna uzdizanju njegovog inicijatora na pijadestal zakonodavca, što je prema islamskom Ustavu isključivo pravo Boga.

Verujemo da se iz navedenoga može naslutiti kako su u iranskom političkom sistemu regulisani odnosi među ljudima, a samim tim i prava čoveka. Polazna osnova iranske i islamske koncepcije uopšte dijametralno je suprotna evropskoj i američkoj koncepciji. Dok se u potonjima pod ljudskim pravima smatra postojanje javnih grupacija koje zauzdavaju javnu vlast u odnosu na pojedinca, u islamu se pod pravima najprije podrazumeva obaveza potčinjavanja. Otuda i termin islam i iz njega izveden pojam musliman tj. onaj koji se potčinjava Alahu.⁸ Ako imamo u vidu da se islamska i evropsko-američka pravna koncepcija isključuju, postaje jasno da se u Iranu i prava čoveka doživljavaju i tretiraju sasvim drugačije. Preciznije rečeno, mnoga prava koje su zagarantovana »Opštom deklaracijom o pravima čoveka« OUN u Iranu ne samo da se ne primenjuju već su i strogo zabranjena zakonom jer su u suprotnosti sa samim islamom,⁹ a ne, kako se ponegde smatra, s njegovom fundamentalističkom interpretacijom.

U Ustavu stoji »da je zadatak države da garantuje političke i društvene slobode u okvirima i granicama koje određuje zakom.¹⁰

Drugi deo pomenute odredbe otvara široke prostore za ostvarivanje pravnog i političkog sistema, koji sadrži znatna ograničenja za mnoge kategorije stanovništva. Prema njemu svaka sloboda je zagarantovana ako nije protivna šerijatskom pravu i normama koje ono propisuje. Ta činjenica jasno dolazi do izražaja u članovima XII i XIII Ustava, gde se govori o slobodi veroispovedanja. Prema članu XIII jedine dozvoljene nemuslimanske religije su: zaratustrijska, jevrejska i hrišćanska.¹¹ Sva ostala verska učenja su zabranjena već samim tekstom Ustava, a to je protivno »Opštoj deklaraciji« OUN. Najveće žrtve ove odredbe su pripadnici sekte bahaija.¹² Pošto su oni regrutovani iz redova muslimana, a napuštanje islama se smatra grehom koji se kažnjava isključivo smrtnom kaznom,¹³ veliki broj bahaija je u Iranu stradao, što je osudila i OUN.

Odnos prema ne-muslimanima reguliše se članom XIV, gde stoji da »muslimani moraju da deluju prema ne-muslimanima u duhu svetog morala, pravde i islamske pravičnosti, te da respektuju njihova ljudska prava.«¹⁴ Dakle, poštovanje ne-muslimana se može odvijati samo u skladu sa islamskom pravičnošću. A ona podrazumeva znatna ograničenja u individualnim slobodama. Jedna od njih je, kao što smo videli, nemogućnost ispoljavanja vere koja nije prihvaćena Ustavom.

⁸ Pogledati o tome u *L'encyclopedie de l'islam*, Paris, Leyd, 1954. Hirsch Emmanuel, *Islam et les droits de l'homme*, Paris, 1984.

⁹ *Dijalog islamskih i evropskih učenjaka*, Sarajevo, 1979.

¹⁰ *La constitution...*isto, str. 14.

¹¹ Isto, str. 17.

¹² O bahaijama videti u: Peroncel-Hugoz J. P. »Le bahaisme entre le martyr et lè utopie«, *Le monde* 15, 16, 17 IX 1982.

¹³ *Kur'an sa prevodom* IV izdanje, Sarajevo, 1984, str. 617 napomena 33.

¹⁴ *La constitution...*isto, str. 17.

Zatim, zabranjen je brak muškarca ne-muslimana sa ženom muslimankom,¹⁵ ne-musliman ne može biti izabran na funkciju šefa države itd.¹⁶ Osim ograničenja prava ne-muslimana, iranskim pozitivnim pravnim propisima i praksom omogućava se i jednakopravnost žene i muškarca. Tako npr. u članu XX Ustava stoji: »Svi članovi društva, i muškarci i žene, jednaki su pod uslovom propisanim zakonom i uživaju sva prava: ljudska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna, a sve to uz poštovanje islamskih propisa.«¹⁷ Odredbom da se sva prava mogu ostvariti uz poštovanje islamskih propisa otvara se prostor za primenu diskriminatorskih mera. Zato se u domenu naslednog i porodičnog prava ograničavaju prava žene. Ta ograničenja se ogledaju, između ostaloga, i u poligamiji, koja se dozvoljava mužu, pravu na razvod, prostim otpuštanjem bez ikakvog sudskog procesa.¹⁸

Osim u pravnim tekstovima položaj iranske žene u postrevolucionarnom periodu veoma je plastično objašnjen i u nizu publikacija propagandnog karaktera. Jednu od karakterističnih knjiga te vrste napisao je Mohamed Džavid Bahonar poznati alim i prvi predsednik vlade Islamske Republike Irana.¹⁹ Između ostaloga, Bahonar, kao jedan od vodećih političara Irana i vrsni verski učitelj, preporučuje potčinjavanje žene mužu i realizovanje ograničenja ženine slobode kretanja. Tako npr. on kaže: »Te dve osobe (supružnici — prim. M. J.) stvoreni su jedno za drugo i seksualni odnosi se moraju održavati samo između njih dvoje, a pošto je očigledno da normalni, svakodnevni, kontakti uvek predstavljaju za ženu izvor eventualnog neverstva, islam želi da svakodnevni kontakti, koje žena obavlja izvan kuće, budu samo u okviru dozvole i znanja muža.«²⁰

Ženi se, dakle, preporučuje apsolutno pokoravanje mužu pa joj se ograničavaju i spoljni kontakti.

Kritičari sadašnjeg iranskog režima iz redova opozicije ističu da je položaj žene u Iranu postao veoma nepovoljan. Između ostaloga, dozvoljava se privremena ženidba, koja traje nekoliko sati odnosno nekoliko dana. Radi se naime o tome da se prema islamskom pravu seksualni odnos izvan braka kažnjava smrću, ako su preljubnici oženjeni ili udati. Da bi se ta kazna izbegla, žene čiji su muževi poginuli u ratu, prema ovim izvještajima, smeštaju se u specijalne centre gde se privremeno venčavaju sa onima koji odlaze na front ili se sa njega vraćaju. I taj se čin smatra verskom obavezom žena.²¹ Prema važećim verskim zakonima dob koja se smatra dovoljnom za udaju devojkice počinje od dana kada ona napuni devet godina.²² Obaveza islamskog oblačenja dovela je do praktičnog izostanka žena sa međunarodnih sportskih takmičenja. Uostalom, tko god prati sportske manifestacije, mogao je to da primeti, isto kao

¹⁵ Begović, M., isto; više o tome uporedi i sa *Marriage, According to five schools of islamic law*, Al-Tawhid, vol. IV/1, Tehran.

¹⁶ *La constitution...*isto, str. 41.

¹⁷ Isto, str. 18.

¹⁸ *Marriage...*isto

¹⁹ Bahonar, Mohammad-Javad, *Quelques articles de la periode d'étouffement*, Tehran, nedatirano.

²⁰ Isto, str. 76.

²¹ *Femmes iraniennes*, izdanje Fedain du Peuple/Majoritaire/ France, str. 3.

²² Isto, str. 3.

i činjenicu da i iz ostalih muslimanskih zemalja ima veoma malo žena. U Iranu žene i muškarci mogu da se bave sportom samo potpuno odvojeno.

Također, žene ne smeju gledati muškarce za vreme bavljenja sportom, a prema jednom dekretu devojčice starije od 14 godina ne smeju prisustvovati niti učestvovati ni na međunarodnim ni na nacionalnim sportskim takmičenjima.²³

Najdetaljnija ograničenja ljudskih prava u Islamskoj republici mogu se sagledati kroz analizu krivičnog zakonika. Pomenuti dokumenat najbolje pomaže da shvatimo kako deklarativna volja o poštovanju ljudskih prava proklamovana pred međunarodnom javnošću izgleda u praksi. Krivični zakonik ove države donet je nakon islamske revolucije, ali ustvari nije reč ni o kakvom novom pravnom aktu, već jednostavno, gotovo u celosti prepisanoj knjizi iz 14. veka koja je poznata pod imenom *Chare-ol-islam Mohaghegh*.²⁴ Posebno je značajno reći da je »tiranski« šahov režim odbijao primenu šerijatskog propisa i da tek sa islamskom revolucijom oni ponovo zauzimaju mesto u pravosudnom sistemu Irana. Preciznije rečeno, posle revolucionarnih promena koje su se odigrale od 1905—1909. godine i demokratskih zahteva koje je ona iznedrila, dolazi do prihvatanja novog krivičnog zakona 1911. godine. Taj zakon je ukinuo primenu šerijata i bio je na snazi sve do 1979. godine.²⁵ Dakle, sadašnja je situacija u domenu prava čoveka na nivou one od pre 1905. godine.

Da bi se shvatila prava suština promena u pravnom sistemu Irana, a samim tim i posledice koje on ima na ukupan položaj ljudi u savremenom političkom sistemu te države, valja analizirati krivični zakonik i ukazati na razlike koje on sadrži u odnosu na međunarodno prihvaćene standarde. Krivični zakon Irana, npr., predviđa smrtnu kaznu u slučajevima koji su apsolutno neprimereni modernom dobu. Seksulani odnos između muškarca ne-muslimana i žene muslimanke strogo se zabranjuje. U slučaju prekršaja, ne-muslimana se osuđuje na smrt.²⁶ Ova je mera u suprotnosti sa svim humanim principima, ali i aktima OUN, prvenstveno »Opštom deklaracijom« ili pak »Pakt o pravima čoveka«, koji garantuju apsolutnu slobodu ljudi u regulisanju njihovih privatnih odnosa.

Opšte je poznato da je u islamu predviđena zabrana konzumacije alkohola, ali malo tko od ljudi izvan islamskog sveta ima uvid u to da prekršaj ove verske obaveze povlači veoma stroge sankcije. Tako, npr., član 131 krivičnog zakona predviđa da će svaka osoba koja pije alkohol biti kažnjena sa 80 udaraca bičem. Ako pak ta kazna ne bude dovoljna opomena počiniocu prekršaja, pa on ponovo dođe u iskušenje da pije, prilikom trećeg kažnjavanja biće osuđen na smrt.²⁷

Priče o Iranu nad kojima se radoznala čitalačka publika u našoj zemlji skandalizovala nisu samo istinite, nego sasvim uobičajene.

²³ Isto, str. 7.

²⁴ *Le code pénal de la République islamique de l'Iran ou resurgence du Moyen-âge*, Guive Pyrane, str. 1988, Francuska.

²⁵ Isto, str. 8; uporedi i sa Abrahamian, E., *Iran between two revolution*, Prinстон, 1982.

²⁶ *Le code pénale*, isto, str. 14.

²⁷ Isto, str. 17.

Čovek je obavezan da se čitavog života ponaša prema propisima za koje se smatra da su božjeg porekla. Imam Homeini je s tim ciljom izdao knjigu koja sadrži detaljan opis svih uobičajenih situacija u kojima se čovek svakodnevno nalazi i dao je propise o tome kako se u njima treba ponašati. Npr., detaljno je opisano kako treba jesti, urinirati, obavljati seksualne odnose. Za fiziološku radnju uriniranja Homeini propisuje da je neophodno okrenuti leđa Meki, svetom mestu islama, pa tek tada obaviti tu radnju.²⁸ Tačnije, nema nijedne životne akcije koja nije islamski sankcionisana.

Da ove preporuke nisu isprazna priča, najbolje pokazuje pomenuti krivični zakonik i sankcije koje predviđa za prekršaje. U slučaju, npr., da dve žene koje nisu u srodstvu budu otkrivene kako spavaju zajedno, a da za to nema opravdanog razloga, prema članu 164 krivičnog zakona sledi im kazna bičevanjem, koja mora biti manja od sto udaraca. Ako taj prekršaj ponove tri puta, kazna će biti tačno sto udaraca bičem.²⁹

Krivični zakonik sadrži više delova. Prema delu koji se zove *tazir* i odnosi se na kaznu nedefinisiranu šerijatom i zavisnu od sudije, za ženu koja ne nosi islamsku ispravnu odeću propisano je sedamdeset i četiri udarca bičem.³⁰

Sudski proces u Iranu također je široko polje diskriminacije žena i ne-muslimana. Tako se, npr., prema islamskom pravu za svako ubistvo mora, pored kazne, platiti cena prolivene krvi. Zakon kojim se reguliše cena krvi integralni je deo krivičnog zakonika nazvan *Dijat*. Prema članu 6 pomenutog propisa cena krvi žene je dva puta manja od cene krvi muškarca. Neravnopravnost žene regulisana je i ostalim članovima zakona u kojima se određuje način vođenja sudskog postupka. Članovima 33, 91, 92 utvrđeno je da svedočenje jednoga muškarca vredi i kao svedočenje dve žene.³¹

Delom krivičnog zakonika o pravu na osvetu, dozvoljava oštećenoj osobi ili njegovim naslednicima da lično izvrše osvetu prema principu »oko za oko i zub za zub«.³² Kao karakterističan primer navodimo slučaj gubitka oka neke osobe izazvan namernom akcijom druge osobe. Prema pomenutom zakonu oštećeni ima pravo da lično izvadi oko onome ko je njemu učinio istu povredu, pa čak i kad počinitelj ima samo jedno oko.³³

»Opštom deklaracijom o ljudskim pravima« tačnije članom 5 precizira se da »Nitko ne sme biti podvrgnut mučenju ili svirepom, nečovečnom, ponižavajućem postupku ili kazni.«³⁴ Usprkos tome, krivičnim zakonima Irana sprovode

²⁸ Pogledati o tome u *Principles politiques, philosophiques, sociaux et religieux de l'ayatolah Khomeiny*, Paris, 1979.

²⁹ Le code pénale... isto, str. 16

³⁰ Isto.

³¹ Isto, str. 17.

³² Isto, str. 41.

³³ Isto, str. 45.

³⁴ *Opšta deklaracija o pravima čoveka*, Inform. centar OUN.

se upravo takva načela. Članom 100 predviđa se smrtna kazna za preljubu ako su počinioci već oženjene ili udate osobe.³⁵

Sankcija za taj čin jeste kamenovanje. Način izvršenja kamenovanja propisan je članovima 117, 118 i 119. Oni predviđaju sledeći postupak. Muškarac mora biti zakopan u zemlju do pojasa, a žena do grudi. Te nakon toga kamenovanje može početi. Ako je krivicu utvrdio sudija, tada on baca prvi kamen, ali ako su čin potvrdili svedoci, njima se poverava početni udarac. Način izvršenja kazne ima jasnu nameru da muči kažnjenike, čime se krši pomenuti član »Univerzalne deklaracije«. Jasno je propisano da kamenje koje se koristi za ubistvo ne sme biti tako veliko da već prvi udarac usmrti, ali ni tako malo da ne može zasluživati naziv kamen.³⁶

Osim kamenovanja predviđene su i druge kazne koje su zabranjene međunarodnim aktima. Za političke protivnike predviđa se i raspinjanje na krst. Način raspinjanja je tako propisan da podrazumeva obavezno i namerno mučenje.³⁷

Očevidno je da je islamska revolucija otvorila veoma širok proces promena u političkom sistemu nove države koji zaslužuje dužnu pažnju političke nauke, jer predstavlja specifičan sistem društvene organizacije, koji pretenduje da postane paradigma islamskim zemljama, ali i ostalom svetu. Ta parola je jasno istaknuta u svim dokumentima, izjavama i pisanim redovima iranskih zvaničnika. Naime, radi se o tome da oni ističu planetarni karakter svoje revolucije i nameru da je kao model nametnu čitavom svetu. Uostalom, već u preambuli novoga Ustava stoji: »One (armija i islamska revolucionarna garda — prim. M. J.) nemaju za cilj samo zaštitu i očuvanje granica, već isto tako obavezu da slede ideologiju, ili drugim rečima da učestvuju u svetom ratu na božjem putu i da se bore za širenje božjeg suvereniteta u svetu.«³⁸ Ta činjenica, videli smo realizovana je u praksi u ratu sa Irakom, ali i nizom drugih akcija, čiji sled vidimo i danas.

Posebno je značajno da je islamska revolucija dovela do bitnih promena u unutrašnjem ustrojstvu zemlje, u smislu suženja institucionalnih kanala i uticaja preko kojih se može prlirati slučaj i dokaz tome služi slika prava čovjeka i građanina u sadašnjem trenutku. Nije teško zaključiti da moderan i efikasan politički sistem može postojati smo ako je ljudima tj. građanima omogućeno da utiču na javne vlasti. A oni to mogu samo ako im njihov položaj omogućuje slobodno i autonomno političko delovanje. Nažalost, u Iranu je takva aktivnost veoma sužena jer je polje slobode pojedinca veoma reducirano. Čovek je jednostavno sveden na Abdulaha, — »božjeg roba«, koji se mora pokoriti zapovestima tvorca svega postojećeg. U tome sistemu nema slobode pojedinca, a ni moderne političke organizacije društva. Građanin koji živi u stalnoj brizi da ne prekrši neko pravilo naloženo od Boga, ne može biti nezavistan niti slobodno politički odlučivati, jer je njegov izbor sužen opcijama koje mu nudi šerijatsko

³⁵ *Le code*...str. 52.

³⁶ Isto, str. 55—56.

³⁷ Isto, str. 73.

³⁸ *La constitution*...isto, str. 10. Videti zatim *Quelques paroles de l'imam Khomeiny*, Tehran, 1985, Khomeiny, *La ligne d'action revolutionnaire*, Tehran, 1982, Khomeiny, *Islam and revolution*, Berkli, 1981, Mutahhari Morteza, *Jihad/the holy war of islam and its legiimaci in the Quran*, Tehran, 1985.

pravo kao izvor državnog legitimiteta. A sve što bi nastojalo dezavuisati islamska pravna pravila bilo bi proglašeno ne samo prostim kršenjem zakona već atakom na božju volju, a to se u islamu kažnjava isključivo smrću.

Upravo iz toga razloga izabrali smo za predmet naše analize položaj i prava čovjeka u političkom sistemu Irana jer odnos jedne zemlje prema tim pitanjima najviše govori o tome kolike su mogućnosti ljudi da se angažuju u svakodnevnom aktivnostima tj. da kreiraju politiku. A jedini mogući zaključak jeste da su prostori za autonomno političko delovanje u Iranu sasvim suženi i da je uz postojeće propise nemoguće očekivati isti ili sličan način političkog organizovanja, kakav je uobičajen u Evropi. No, treba istaći da se, prema saznanjima kojima raspolaže ovaj autor, može zaključiti da iranskom stanovništvu takav sistem u izvesnom smislu i odgovara, jer se bazira na njegovoj dubokoj religioznosti i veri da je sistem božanskog porekla, pa samim tim i pravedan. Zbog toga se sa iranskim slučajem mora računati kao sa relativno trajnom činjenicom, koju treba uvažavati kao pravo naroda na samoodređenje.

Miroljub Jevtić

THE CONTEMPORARY POLITICAL SYSTEM OF IRAN AND HUMAN RIGHTS

Summary

After the so-called »Islamic Revolution« the political system of Iran has been defined by the constitution of 1980. The constitution deduces human rights exclusively from regulations that are considered to be divine. The fundamental source of all legislation is the Only God. In Iran many human rights are not guaranteed and numerous ones are explicitly forbidden, especially those which pertain to the rights of religion, creed, women's rights, etc. Iran's criminal law is the best illustration of the infringing and nonrecognition of universally accepted and internationally recognized human rights.